

1. Contextschets

2016 was een somber dieptepunt voor de Brusselse hulp- en dienstverlening aan gedetineerden. Met uitzondering van de heropening van de bibliotheek in augustus, werd er sinds medio 2015 geen enkele groepsactiviteit toegelaten in de gevangenis van Sint-Gillis. Ook in Vorst en Berkendael verliep het aanbod uiterst moeizaam en werden activiteiten meermaals geannuleerd.

Noodgedwongen werd het aanbod herleid tot individuele begeleiding van gedetineerden, wat een behoorlijke inperking inhoudt van het integrale aanbod van de Vlaamse Gemeenschap.

De besparingen bij Justitie mondten uit in een zes weken durende staking van het gevangenispersoneel in het voorjaar van 2016, die de volledige hulp- en dienstverlening lam legde in de drie Brusselse gevangenen.

In dezelfde periode viel ook een zware onderbemanning van de Nederlandstalige psychosociale dienst in de gevangenen te noteren. Dit personeelstekort heeft een grote impact op het werk van de trajectbegeleiders van Justitieel Welzijnswerk, maar ook andere structurele partners bemerkten een duidelijke impact op hun werk.

Een nieuw inrichtingshoofd kreeg de opdracht op de 3 gevangenen in Brussel tot één geheel te reorganiseren (ter voorbereiding van Haren). Sedert juni 2016 zijn de Brusselse sites (Vorst, SG en Berkendael) in de praktijk gefuseerd. Vorst werd het strafhuis (inrichting voor veroordeelden) van de Brusselse gevangenis met grotendeels een open-deur-regime en Sint-Gillis werd het arresthuis. De site Berkendael (vrouwenafdeling) bleef qua missie ongewijzigd. De afdeling voor geïnterneerden verhuisde van de gevangenis van Vorst naar de site Sint-Gillis. Er is sinds de fusie-operatie maar één directie meer met één inrichtingshoofd en één zaakvoerder, er is maar één P&O dienst meer voor de ganse Brusselse gevangenis enz. (De juridisch-administratieve fusie en dus finale creatie van de Brusselse gevangenis zal met een ministerieel besluit in het najaar 2018 volgen.)

Eind 2016 kregen we van de directie de boodschap dat de groepsactiviteiten in Sint-Gillis gefaseerd opnieuw konden worden opgestart. Tegelijkertijd kregen we de vraag dat de hulp- en dienstverlening in het (nieuwe) strafhuis van Vorst een veel ruimer aanbod zou gaan ontplooiën.

Begin 2017 vertrok de beleidscoördinator, Anke Gittenaer voor een jaar naar het buitenland (nadien nog verlengd met een half jaar). Jacky Gijbels verving Anke voor 1 dag per week tijdens de periode van feb. 2017-september 2017. Vanaf jan. 2018 werd Anke voor 70% vervangen door Katrien De Koster, tot eind juni 2018. De afwezigheid van de voltijdse beleidscoördinator heeft van de organisatie-ondersteuner en van de partners in het coördinatieteam en het beleidsteam onmiskenbaar grote inspanningen gevraagd om de communicatie met directie, de afstemming onderling en met de andere gemeenschappen en de praktische omkadering van het aanbod over te nemen.

Begin 2017 werd het groepsaanbod in SG gefaseerd terug opgestart, beginnend met fitnesslokalen op alle vleugels en de heropstart van de bibliotheek. Na duidelijke garanties te hebben gevraagd aan de directie, werd ook het onderwijsaanbod voorzichtig opnieuw uitgebouwd. In Vorst werd het onderwijsaanbod uitgebreid, naast de gespreksgroep geestelijke gezondheid, die steeds bleef lopen. Vanaf september 2017 kon alle hulp- en dienstverlening op de drie Brusselse sites in principe georganiseerd worden. Met enkele structurele samenwerkingen zoals het opstellen van gezamenlijke

week-deelnemerslijsten en regelmatig overleg voor het afstemmen van gelijkaardig aanbod werden goede stappen gezet in het verband leggen met andere diensten.

Vanaf medio 2018 is de personeelsequipe van de Nederlandstalige PSD weer aangevuld, waardoor ook zij in principe opnieuw hun kerntaken kunnen opnemen.

De Brusselse context is van een uitzonderlijke complexiteit. Het betreft drie gevangenissen/sites met een eigen cultuur, eigen geplogenheden en eigen aanspreekpunten, maar het betreft ook een organisatie waarbinnen minstens 29 structurele partners een hulp- en dienstverleningsaanbod binnenbrengen. Daarbij komt nog de systematische overbevolking in SG, de grote impact van de personeelsvakbonden. De Brusselse gevangenis is met haar +/- 1200 gedetineerden ook de grootste gevangenis van België.

2. Uitdagingen

Belangrijke uitdaging voor de hulp- en dienstverlening ligt in de gewijzigde functie van de drie sites/gevangenissen in Brussel. Het aanbod zo goed mogelijk afstemmen op de verschillende gevangenispopulaties en de gewijzigde regimes vraagt een denk- en praktijkoefening.

De afwezigheid van de (voltijdse) beleidscoördinator heeft van de Vlaamse partners hulp- en dienstverlening veel (extra) inspanning vereist, waarbij alle partners zich vooral hebben teruggeplooid op het realiseren van hun eigen aanbod. Een belangrijke uitdaging ligt in het terugvinden van het collectieve en het gezamenlijk aanpakken en opvangen van de dagdagelijkse moeilijkheden in de gevangenis als team Vlaamse Gemeenschap, maar ook in het collectief nadenken en handelen in verhouding tot de directie, de andere gemeenschappen en het penitentiair beleid en landschap.

De complexiteit van de Brusselse gevangenis leidt tot een bijzonder groot aantal actoren, die in onderling overleg moeten functioneren, elk vanuit hun eigen perspectief en opdrachten. De uitdaging die in een goede communicatie tussen elk van deze actoren ligt, is erg groot. Gepaste overlegstructuren, maar ook dagdagelijkse ad hoc-communicatie stroomlijnen om overleg en afstemming toe te laten, zijn onmisbaar en moeten voortdurend bijgestuurd en uitgebouwd.

Het maatschappelijk klimaat en de politieke reactie op terroristische aanslagen en angst voor herhaling daarvan, bepalen mee de agenda van verschillende actoren in het penitentiair landschap. Het thema 'radicalisering' wordt daardoor op de agenda geplaatst en vraagt van de Vlaamse partners dat zij zich verhouden tot dit thema. Sint-Gillis functioneert als een satelietgevangenis, wat wilt zeggen dat er de facto een 30-tal gedetineerden verblijven die een label 'terro' hebben gekregen en zich dus in verhoogde beveiligingsregimes bevinden.

Reeds een heel aantal jaren staat de bouw van een nieuwe gevangenis in Haren (ter vervanging van de drie huidige sites) op het programma. De start van de bouw wordt medio 2018 steeds meer een te verwachten realiteit (voorlopig: najaar 2018). De architecturale plannen voor deze gevangenis zijn uitgetekend, de verdere invulling (regime, personeelsinzet, inhoudelijke visie,...) is voorlopig nog beperkt uitgetekend. Ook hier dienen de Vlaamse partners zich te verhouden tot de bestaande plannen en als collectief te bepalen hoe zij de toekomstige gevangenis in Haren mee vorm willen geven.

3. Actieplan juli 2018-juli 2019

Omwille van de omstandigheden (afwezigheid voltijdse beleidscoördinator) en de extra taken die CORT en BT gedurende de voorbije taken op zich dienden te nemen, is gekozen om een 'light' versie van het actieplan te maken, d.w.z. van half 2018 tot half 2019. In de loop van deze periode zal tijd gemaakt worden om een meerjarig actieplan op te maken.

Op het beleidsteam van februari 2018 en het daaropvolgende CORT werd een gezamenlijke denkoefening gemaakt, waarbij besloten werd enkel te focussen op gemeenschappelijke doelstellingen voor alle Vlaamse partners. Op basis van de 4 gekozen prioriteiten, werkte de beleidscoördinator a.i. een voorstel uit, dat door de verschillende partners herzien en waar nodig aangepast werd. Op het beleidsteam van 12 juni 2018 werd het actieplan goedgekeurd, op het coördinatieteam van 14 juni werd de praktische uitwerking verder besproken.

1. COMMUNICATIE & VERBINDING

Door te focussen op communicatie willen de Vlaamse partners op drie niveaus tot meer afstemming, verbinding en impact komen.

A/ Vlaams team Hulp- en Dienstverlening

Actie 1: De structuren en inhoud en communicatie van beleidsteam en coördinatieteam evalueren en bijsturen waar nodig

Actie 2: Informeel overleg en ontmoeting stimuleren door het nieuwe bureau Hulp- en dienstverlening in Sint-Gillis goed in te richten en goede afspraken te maken omtrent aanwezigheid en gebruik van het bureau

Actie 3: Minstens tweejaarlijks organiseren van activiteiten die domeinoverschrijdend zijn (bijvoorbeeld filmdebatten herstel, samenwerking cultuur-bibliotheek rond poëzieweek,...)

Actie 4: Als Vlaams team HDV komen tot een gezamenlijke en transparante planning van activiteiten

Actie 5: Verbinding en ontmoeting Vlaams team HDV stimuleren door informele ontmoetingsmomenten te koppelen aan CORT-vergadering, daarbij ook voldoende oog hebben voor het betrekken van de medewerkers in Vorst en Berkendaal.

B/ Directie Brusselse gevangenis (erkenning/waardering/als partner worden gerespecteerd)

Door te investeren in transparante communicatie en samenwerking een te respecteren partner zijn.

Actie 1: Evalueren en eventueel consolideren of aanpassen van structurele overlegmomenten van de BC, de directie en eventuele Vlaamse partners.

Actie 2: Proactieve houding aannemen door concrete voorstellen te doen naar directie ter verbetering van de werkomstandigheden/ knelpunten

Actie 3: Evalueren en zo nodig aanpassen van 'Brussels overlegmodel' (organigram van structureel overleg voor de gemeenschappen en de directie in de Brusselse gevangenissen) (zie ook C/Actie 4)

C/ Andere gemeenschappen en aanbieders hulp- en dienstverlening

Actie 1: Praktische samenwerking met andere gemeenschappen rond specifieke activiteiten: infobeurzen, specifieke feesten (moederdag, vaderdag,...)

Actie 2: Participatie in werkgroepen psychosociale hulpverlening, herstel, affectieve relaties,...

Actie 3: Formeel en informeel overleg door beleidscöordinator met andere coördinatoren

Actie 4: Evalueren, aanpassen en zo nodig uitbreiden van Brussels overlegmodel (zie ook B/ Actie 3)

Actie 5: Komen tot een gemeenschappelijke, transparante planning, in nauw overleg met de andere gemeenschappen

2. (PREVENTIE VAN) RADICALISERING

De Vlaamse partners hulp- en dienstverlening willen een gezamenlijke denkoefening doen rond welke visie van de rol van hulp- en dienstverlening m.b.t. het thema (preventie van) radicalisering we in Brussel willen hanteren. Deze rol wordt ook verder uitgewerkt in de praktijk.

Actie 1: Beleidsteam doet een gezamenlijke denkoefening rond haar visie op (preventie van) radicalisering, de rol van HDV daarin en bekijkt of zij daar concrete acties wilt aan verbinden in de praktijk (bijvoorbeeld bekendmaking, activiteiten). Tijdens deze denkoefening wordt ook bekeken hoe we hierrond kunnen samenwerken met interne- en externe hulpverleningspartners, directie en de andere gemeenschappen, in een complexe Brusselse context met veel verschillende bevoegdheidsniveaus en vanuit sectorale afspraken.

3. HAREN

De Vlaamse partners willen de bouw van de gevangenis in Haren op inhoudelijk vlak mee opvolgen, als partner van justitie en willen nadenken over de invulling van de Vlaamse HDV op de nieuwe site.

Actie 1: Het beleidsteam bepaalt, in samenwerking met de bovenlokale actoren, een stappenplan om de uitwerking van de gevangenis van Haren mee op te volgen, waarbij de andere gemeenschappen ook in rekening worden genomen.

Actie 2: het nieuwe regime in Vorst evalueren en opvolgen als 'laboratoriumsituatie' voor wat Haren zou kunnen worden (zie 4)

4. BEHOEFTEONDERZOEK GEVANGENIS VORST

De Vlaamse partners willen de gewijzigde invulling van de site Vorst onderzoeken en zo nodig hun aanbod aanpassen

A/ Behoeft- en contextonderzoek gedetineerden Vorst

Actie 1: De partners geven input voor de gebruikte vragenlijst

Actie 2: De partners engageren zich om de afname van de vragenlijst mee te ondersteunen

Actie 3: De resultaten van het behoefte- en contextonderzoek worden op CORT en BT gezamenlijk besproken en geanalyseerd

Actie 4: De resultaten worden getoetst aan het huidige aanbod en er worden gezamenlijke prioriteiten gesteld naar het volgende jaar toe.

B/ Behoeft- en contextonderzoek personeel Vorst

Actie 1: De partners geven input voor de gebruikte vragenlijst

Actie 2: De partners engageren zich om de afname van de vragenlijst mee te ondersteunen

Actie 3: De resultaten van het behoefte- en contextonderzoek worden op CORT en BT gezamenlijk besproken en geanalyseerd